

Laudáció Tóth Szergej Brassai-díjjal való kitüntetése alkalmából

Tisztelt MANYE kongresszus!

Engem ért az a megtiszteltetés, hogy Tóth Szergejt köszönhetem abból az alkalomból, hogy a MANYE választmánya titkos szavazással neki ítélte a 2014-es Brassai díjat.

Örömmel vállaltam a feladatot, hiszen Tóth Szergejt majdnem 25 éve ismerem. Még jól emlékszem arra, hogy 1991-ben Nyíregyházán, az I. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti konferencián a szociolingvisztikai szekcióban feltűnt egy farmerzakós fiatalember, aki nagyon érdekes előadást tartott a szovjet birodalmi nyelvről. Nekem már a birodalmi nyelv szókapcsolat is meglepő volt, meglepő és nagyon találó. Tetszett az előadás hangvétele, nem aktuálpolitika volt, hanem igazi szociolingvisztika. És látható volt, hogy ez a fiatalember rengeteget tud erről a témáról, jóval többet, mint abban a 20 perces előadásban elmondhatott. Tudtam, hogy még hallani fogunk róla.

De nem is sejtettem, hogy ez milyen hamar bekövetkezik. Az 1992-es II. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Konferenciának ugyanis a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola adott otthont. Lengyel Zsolt, a frissen alakult Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék vezetője hősiesen elvállalta a konferencia szervezését, ami annál is nagyobb hőstett volt, mivel a konferencia szervezésének ideje alatt Lengyel Zsolt az Egyesült Államokban tartózkodott ösztöndíjjal, de azzal vígasztalt, hogy kollégái az Alkalmazott Nyelvészeti Tanszéken Zánthó Róbert és Tóth Szergej mindenben a segítségemre lesznek. Így is történt. Én leutaztam Szegedre és találkoztam a sajnos azóta már megboldogult kiváló Zánthó Róberttel és a fiatal és energikus Tóth Szergejjel. Láttam, hogy ők egyáltalán nem izgulnak, és valóban a II. MANYE konferencia 1992-ban a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán minden gond nélkül lezajlott, és ennek fontos szerepe volt abban, hogy a kezdeményezésből konferenciasorozat lett. Tóth Szergej ezeken a konferenciákon tovább folytatta orosz szociolingvisztikai témájú előadásait. Szegeden az orosz börtönzsargonról, Miskolcon, a III. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti konferencián a titkos nyelvekről hallhattunk tőle orosz nyelvű előadást.

És ezzel eljutottunk a kötelező életrajzi adatokhoz is, Tóth Szergej 1955-ben Dnyeprodzerzsinszkben született (régai nevén: Kamenszkoje). Később az orosz városok szovjet átnevezésének tipikus módozatairól is gyakran hallhattunk

előadásában. Iskoláit már Magyarországon végezte, a gimnáziumot Székesfehérváron, az egyetemet Szegeden, 1985–89-ig tanársegéd a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Orosz Nyelv és Irodalom Tanszékén, majd 1990-től adjunktus a Lengyel Zsolt által alapított Alkalmazott Nyelvészeti Tanszéken, 95-től docens 2002-től főiskolai tanár. 1995-től vezeti a szegedi Alkalmazott Nyelvészeti Tanszéket, amelyről túlzás nélkül állítható, hogy a magyarországi alkalmazott nyelvészet egyik legfontosabb bázisa. A tanszék életképességéről tanúskodik, hogy alkalmazkodott a bolognai rendszerhez is az *alkalmazott nyelvészet mesterszak* és a *nyelv- és beszédfejlesztő tanári mesterszak* megteremtésével.

Tóth Szergej kutatómunkájának középpontjában azok a nyelvi változások állnak, amelyek a különböző szociokulturális meghatározottságú csoportok és a társadalmi változások interakciójának eredményeként következnek be. Ez az erősen eufemisztikus megfogalmazású mondat ismétlődik életrajzáiban. Valójában a világ nyelvi meghódítása, birtokbavétele, manipulálása érdekl. Még pontosabban, az a folyamat, ahogy a totális diktatúrák igyekeznek nyelvileg is birtokba venni a világot, és ennek a folyamatnak a nyelvi következményei: utcanevek, helyiségnevek, utónevek erőszakos megváltoztatása. Ebben a témában védte meg PhD értekezését 2000-ben *Nyelvhasználat egy totalitárius rendszerben, nyelvészociológiai megközelítésben* címmel, témavezetője Péter Mihály professzor volt. Óriási, jórészt fiatalokból álló auditorium előtt nagy ívű előadást tartott erről 2008-ban a Szabadegyetem, Szeged sorozatban *A nyelv mint hatalmi eszköz – meggyőzés és manipulálás Dantétól Orwellig* címen, melyben a francia forradalomtól kezdve, a hitleri Németországon keresztül a sztálini Szovjetunióig kíséri nyomon a nyelvi manipuláció természetét.

Tóth Szergejről azt is el kell mondani, hogy szenvedélyes folyóirat-szerkesztő. Szerkesztője az *Aetas* történettudományi folyóiratnak, a *Nyelvészeti füzetek*, a *Nyelvészeti Füzetek Szótársorozata* és az *Alkalmazott Nyelvészeti Mesterfüzetek* periodikáknak. Az akadémiai új orosz–magyar, magyar–orosz szótárak egyik szerkesztője. Az első magyarországi nyelvészeti vonatkozású távoktatási program és CD-ROM szerzője. Mindezeket a kiadványokat nemcsak megjelenteti, hanem gondozza is, például népszerűsíti az Interneten, folyamatosan figyeli és publikálja a róluk megjelent recenziókat. Meg kell említeni egy másik internetes vállalkozását is, mely kortárs magyar nyelvészek rövid életrajzát tartalmazza.

Tóth Szergej jelentős tudományszervezési munkát végez. Számos alkalmazott nyelvészeti, társadalomtudományi és szemiotikai konferencia szervezője és társszervezője, programbizottságának és/vagy szervezőbizottságának tagja. Az 1992-es II. Alkalmazott Nyelvészeti Konferencia után 10 évvel

2002-ben megrendezi a XII. MANYE Kongresszust, majd újabb 10 év múlva, 2012-ben megrendezi a XXII. MANYE Kongresszust.

Mindkét kongresszuson sok újítást vezetett be. A 2002-es XII MANYE Kongresszus újításaiból már csak az éjszakai szekcióra emlékszem, amely este 8-kor kezdődött egy étteremben és nagy viccmesélés és zenélés közepette zajlott le. A 2012-es XXII. MANYE Kongresszus megrendezése azért is igen nagy haditett volt, mert Szergej vállalta, hogy a 2010-es és 2011-es augusztusi kongresszusok után visszaállítja a tavaszi konferenciák szokását. Ez azt jelentette, hogy a 2011 augusztusában rendezett XXI. MANYE Kongresszus után jóval kevesebb, mint egy éve volt az előkészületekre, és még azt is célul tűzte ki, hogy megreformálja a kongresszusok eddigi menetét. Több plenáris előadást és kevesebb párhuzamos szekciót tervezett be. A reform másik eleme volt a párhuzamosan rendezett diákkongresszus, amelynek remélhetőleg lesz folytatása.

Tóth Szergej a kezdetektől a MANYE tagja, aktívan részt vesz a választmány és a vezetőség munkájában. 2002 és 2008 között a MANYE titkára, 2008 és 2013 között a MANYE alelnöke volt. Munkájára, javaslataira mindig lehet számítani, alkalmazott nyelvészet iránti óriási lelkesedése a kollégáit és a diákjait egyaránt magával ragadja. Szívügyének tekinti az alkalmazott nyelvészeti utánpótlás nevelését.

Végezetül laudációmat egy anekdotisztikus történettel szeretném zárni. Tóth Szergej, aki egész kutatói munkásságában a hatalom nyelvével, a nyelvi manipulációval foglalkozott egyszer lehetőséget kapott arra, hogy maga is hozzájáruljon a nyelv és a valóság viszonyához legalább egy szótári cikk erejéig. Mikor az orosz-magyar szótár új változatának első betűit szerkesztette az orosz „vregyityel” kártevő szó magyar jelentéseit kellett sorrendbe állítani. A szocializmusban íródott orosz értelmező szótárakban a „vregyityel” szó első jelentése a politikai, azaz ’ellenforradalmár’, ’a nép ellensége’, és csak a második jelentés a mezőgazdasági kártevő, azaz a ’kártékony rovar’, ’kártékony állat’. Szergej elhatározta, hogy helyrezökkeni a világrendet, legyen az első jelentés a mezőgazdasági, és kerüljön a második helyre a politikai, sőt magában talán azt gondolta, ez az utóbbi jelentés el is felejthető. Nem tudom végül is sikerült-e neki, mert ezt a történetet az említett, most már az Internetről is letölthető szegedi előadásából veszem, ahol csak a problémát vetette fel, és a végeredményt nem árulta el. De akár sikerült neki a nyelv és a valóság viszonyához hozzájárulni, akár nem, nagy szeretettel gratulálok a Brassai-díjhoz.

Klaudy Kinga

Budapest 2014. április 23.